

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zbrodnie-komunistyczne/87287,Dekrety-do-walki-z-przeciwnikami-politycznymi.html>

(c) PoszukiwaniaIPN
Fot. BPII IPN

ARTYKUŁ

Dekrety do walki z przeciwnikami politycznymi

OKRES HISTORYCZNY

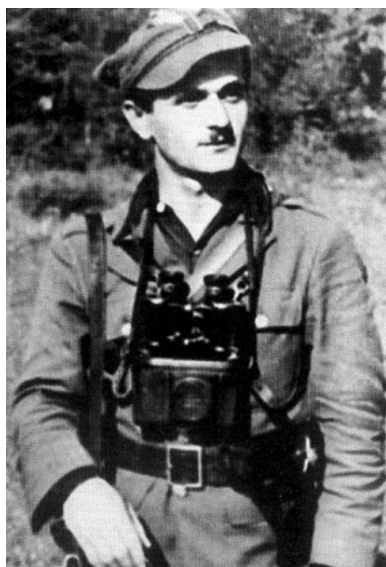
(1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: DIANA MAKSIMIUK 03.11.2021

Komuniści budujący po II wojnie światowej Polskę Ludową zamierzali w niej stworzyć wymiar sprawiedliwości na wzór sowiecki. Dokonywane – krok po kroku – zmiany w prawie miały służyć realizacji tej koncepcji. Prawem posłużyli się też, by walczyć z wszystkimi, którzy byli im nieprzychylni.

15 sierpnia tr. i choć był wydany jako prawo epizodyczne na czas wojny, obowiązywał niemal do końca 1945 r. Groził karą więzienia lub śmierci m.in. za przechowywanie bez zezwolenia aparatu radiowego, nadawczego lub odbiorczego.

O jego represyjnym charakterze, poza surowością sankcji karnych (choćby za przechowywanie aparatu radiowego, nadawczego lub odbiorczego bez zezwolenia groził karą więzienia lub karą śmierci), świadczyły też przepisy proceduralne, zgodnie z którymi sprawy o przestępstwa w nim przewidziane podlegały jurysdykcji sądów wojskowych. Co więcej na jego mocy sądy te stały się właściwymi w odniesieniu do osób cywilnych (rozszerzył na nie materialnoprawne przepisy kodeksu karnego WP – zbrodnie stanu), a postępowanie przygotowawcze w postaci dochodzenia zasadniczo znalazło się w gestii organów bezpieczeństwa publicznego. Tym sposobem powoli zaczęto rugować z ustawodawstwa karnego instytucję sędziego śledczego.

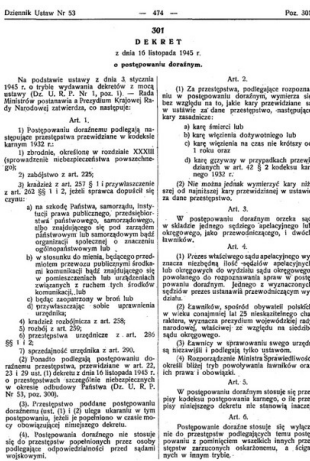
**Marian Pluciński „Mścista” -
dowódca 4. szwadronu 5.
Brygady Wileńskiej Armii
Krajowej. W czerwcu 1946 r.
skazany na karę śmierci w**

postępowaniu doraźnym przez
Sąd Okręgowy w Białymstoku

Dekrety listopadowe

Uchylenie 17 grudnia 1945 r. trwającego od 1 września 1939 r. na ziemiach polskich stanu wojennego otwierało nowy rozdział w sądowym rozprawianiu się z „wrogami narodu” jak określali komuniści opozycję i podziemie niepodległościowe. Przygotowywane przez całe lato, w środku jesieni gotowe już były kolejne narzędzia do ścigania przeciwników politycznych. Rządzący zdając sobie sprawę z realiów – z tego, że nie są w stanie stworzyć nowego „aparatu sądowego, tj. specjalnych sądów ludowych przy naszych kadrach” (jak stwierdził towarzysz Wiesław) i, że podziemie stanowi wciąż zagrożenie – przygotowali kolejne akty prawne. Pod datą 16 listopada 1945 r. ukazały się aż trzy istotne dla zagadnienia dekrety. Były to mianowicie:

- dekret o utworzeniu i zakresie działania Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym
- dekret o postępowaniu doraźnym oraz
- dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa.

Opublikowane w Dzienniku Ustaw
sowieckiej Rzeczypospolitej
Polskiej brzmienie dekretu z 16

listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym (s. 1)

<p>Art. 7. Postępowanie doraźne jest niedopuszczalne przeciwko osobom, które w chwili popełnienia przestępstwa nie miały w tym zakresie brzmienia prawa obowiązującego w tym czasie do których rozstrzygnięcia sprawy w tym czasie miały być powołane władzami sądownymi.</p> <p>Art. 8. O każdym czynie zawinionym oceny przeprowadza podlegający postępowaniu doraźnemu organ powołany do ich oceny przez władzę sądowniczą w tym czasie, który w tym czasie miał być powołany do ich oceny przez władzę sądowniczą.</p> <p>Art. 9. (1) W sprawach o przestępstwa podlegające postępowaniu doraźnemu, zastrzeżeniu wyłączenia jest nieważny: (2) Asesment wyznaczony zarządca przedsiębiorstwa.</p> <p>Art. 10. (1) Postępowanie doraźne odbywa się bez udziału Prokuratora, który w tym czasie posiadał funkcję nadzoru nad działalnością przedsiębiorstwa. (2) W tym czasie dochodzenie sprawy może prowadzić organ bezpieczeństwa publicznego, który w tym czasie posiadał funkcję nadzoru nad działalnością przedsiębiorstwa.</p> <p>Art. 11. (1) Jeżeli dochodzenie nie zostało lub nie zostało wszczęte przez przedsiębiorcę, dochodzenie może prowadzić organ bezpieczeństwa publicznego, który w tym czasie posiadał funkcję nadzoru nad działalnością przedsiębiorstwa. (2) Prokurator sprawuje nadzór nad dochodzeniem prowadzonym przez organ bezpieczeństwa publicznego.</p> <p>Art. 12. Jeżeli sprawy sądu do właściwości kilku sądowni, właściwy jest sąd, do którego należą wszystkie okoliczności.</p> <p>Art. 13. W przypadkach, w których nie względu na okoliczności czynu nie należy sprawować wyłączenia oszczędności sprawy, sąd może w tym czasie powołać do oceny czynu organ powołany do ich oceny przez władzę sądowniczą w tym czasie, który w tym czasie miał być powołany do ich oceny przez władzę sądowniczą.</p>	<p>Art. 14. (1) Akt oskarżenia powinien być wniesiony w ciągu 30 dni od dnia ujawnienia oskarżenia. (2) Akt oskarżenia powinien zawierać wskazanie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu doraźnym. (3) Sprawę przeciwko aktowi oskarżenia jest niedopuszczalne.</p> <p>Art. 15. (1) W ciągu 24 godzin po otrzymaniu aktu oskarżenia prześladowca wyznacza termin rozprawy głównej i kierownika dochodzenia i wzywają. (2) W razie obciążenia oskarżonego wyznaczenie rozprawy może nastąpić po jego powołaniu do sądu. (3) Przepisy art. 201 k. p. k. nie stosuje się do postępowania w tym czasie. (4) Przewodniczący postawił w przedłożeniu oskarżenia dowodów podanych przez oskarżonego. (5) Jeżeli oskarżony nie wykonał obowiązków określonych w art. 117 k. p. k.</p> <p>Art. 16. (1) Na rozprawie głównej oskarżony ma prawo obrony. (2) Jeżeli oskarżony nie ma obrony z wyboru, przewodniczący wyznacza mu obrocnę z urzędu. (3) Prawo do obrony jest niedopuszczalne. (4) Jeżeli dochodzenie oraz inne części akt sprawy, w tym czasie, nie zostały w tym czasie ułożone w art. 201 k. p. k.</p> <p>Art. 17. (1) Po odbyciu rozprawy sąd niezwłocznie wydaje wyrok, odmawiając ogłoszenia wyroku, jeżeli jest niedopuszczalne. (2) Wyrok, sporządzony w tym czasie, ma moc w tym czasie. (3) Sąd wymierza karę śmierci tylko w przypadkach, w których jest to konieczne, i to do zastosowania kary śmierci.</p> <p>Art. 18. O każdym wykonanym wyroku śmierci należy podać do powołanej władzom przez oskarżonego, który w tym czasie powołał wyrok, do czasu przestąpienia.</p>
---	---

Opublikowane w Dzienniku Ustaw sowieckiej Rzeczypospolitej Polskiej brzmienie dekretu z 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym (s. 2)

<p>Dziennik Ustaw Nr 53 — 476 — Por. 301 i 302</p> <p>Art. 19. (1) W razie uwzględnienia postępowania sprawy nie może być poraz w tym czasie w postępowaniu doraźnym. (2) O wznowieniu postępowania rozstrzyga sąd śledczy.</p> <p>Art. 20. Wykonanie niniejszego dekretu porusza się Ministerstwo Sprawiedliwości i Bezpieczeństwa Publicznego.</p> <p>Art. 21. (1) Dekret niniejszy wechodzi w życie po upływie 10 dni od dnia ogłoszenia i traci moc obowiązkową z dniem, który określi rozporządzenie Rady Ministrów.</p>	<p>(2) Na czas obowiązywania niniejszego dekretu powołuje się moc obowiązującą niniejszego dekretu Prezydium Rzeczypospolitej i dnia 19 marca 1928 r. o postępowaniu doraźnym (Dz. U. R. P. Nr 23, poz. 315).</p> <p>Prezydent Rzeczypospolitej <i>Dobrosław Bierut</i></p> <p>Przew. Rady Ministrów <i>Władysław Gomułka</i></p> <p>Minister Sprawiedliwości <i>Henryk Świrski</i></p> <p>Minister Bezpieczeństwa Publicznego <i>Stanisław Radkiewicz</i></p>
--	--

Opublikowane w Dzienniku Ustaw sowieckiej Rzeczypospolitej Polskiej brzmienie dekretu z 16 listopada 1945 r. o postępowaniu doraźnym (s. 3)

Pierwszy stworzył quasi-sądową instytucję, która obok spraw gospodarczych i korupcyjnych nierzadko

zajmowała się m.in. przypadkami rozpowszechniania

„fałszywych wiadomości mogących wyrządzić istotną szkodę interesom państwa polskiego”.

Drugi wyposażył powszechny wymiar sprawiedliwości w tryb doraźny – powołano wówczas do życia w sądach okręgowych wydziały do rozpoznawania spraw w postępowaniu doraźnym (tzw. sądy doraźne). I w końcu trzeci, zasadniczo pochłaniający treści dekretu o ochronie Państwa (co najistotniejsze utrzymujący właściwość sądów wojskowych względem osób cywilnych za zbrodnie stanu), rozszerzył katalog przestępstw „szczególnie niebezpiecznych” o przestępstwa przeciw interesom gospodarczym państwa i przestępstwa urzędnicze, a także przekazał prowadzenie postępowania przygotowawczego w tych sprawach oraz w sprawach dotyczących przestępstw przeciw porządkowi publicznemu funkcjonariuszom bezpieczeństwa publicznego (z pewnymi wyłączeniami), a orzekanie specjalnym wydziałom w sądach okręgowych. Dodatkowo zlikwidował środek odwoławczy w postaci apelacji w sprawach o przestępstwa przewidziane w dekrete.

Czesław Czyż „Dzik” - żołnierz Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, do ujawnienia w 1947 r. dowódca patrolu przy IV batalionie „Biebrza”, od końca 1949 r. dowódca kilkusobowego oddziału zbrojnego. W czerwcu 1951 r. skazany na karę śmierci, m.in. z dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w

okresie odbudowy państwa z 1945 r. i tzw. małego kodeksu karnego, przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Białymstoku (Najwyższy Sąd Wojskowy zmienił orzeczoną karę na 15 lat więzienia)

Dekret styczniowy

Kolejnym narzędziem w rękach władzy ludowej służącym do represjonowania „elementów” uznawanych przez nią za wrogie stał się dekret z 22 stycznia 1946 r. o odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia państwowego. Przepisy tego aktu prawnego miały zastosowanie wyłącznie do czynów sprzed 1 września 1939 r. i zostały tak skonstruowane, że na ich podstawie można było ścigać i skazać szerokie grono funkcjonariuszy aparatu państwowego przedwojennej Polski. Sprzyjało temu zastosowanie w dekreście szeregu nieostrych sformułowań umożliwiających swobodę interpretacyjną. Rozrachunkowy jego charakter – w istocie dekret stanowił swego rodzaju „delegalizację II Rzeczypospolitej” – to jedna płaszczyzna zagadnienia. Oddanie spraw z dekretu pod rozstrzygnięcie Najwyższego Trybunału Narodowego, szczególnego sądu orzekającego w sprawach niemieckich zbrodniarzy wojennych, miało również skompromitować przedstawicieli przedwojennego ustroju, a z komunistów uczynić jedyną grupę, której na sercu leżało dobro Polski. Choć trybunał nie rozpoznał ani jednej sprawy z dekretu styczniowego i w 1948 r. zaprzestał swojej działalności, to niejedna z takich spraw zawisła przed sądami powszechnymi i wojskowymi w ciągu ponad 20 lat obowiązywania tego aktu prawnego.

Przepisy dekretu z 22 stycznia 1946 r. o odpowiedzialności za klęskę wrześniową i faszyzację życia państwowego zostały tak skonstruowane, że na ich podstawie można było ścigać i skazać szerokie grono funkcjonariuszy aparatu państwowego II RP.

Szczególnie istotna jest w tym aspekcie działalność tzw. sądów tajnych, w gestii których znalazły się m.in.

postępowania wobec osób oskarżonych o przestępstwa właśnie z dekretu styczniowego. Znany dziś mechanizm funkcjonowania tych sądów – charakteryzujący się tajnością ewidencji i przechowywania akt, całkowitym lub częściowym wyłączeniem jawności rozprawy, dobieraniem szczególnie zaufanych sędziów i ławników do składu orzekającego, ograniczeniem swobody wyboru obrońców – dotknął wielu przedwojennych polityków, wojskowych, policjantów, prawników.

**Bp Czesław Kaczmarek -
ordynariusz diecezji kieleckiej.
We wrześniu 1953 r. skazany na
karę 12 lat więzienia m.in. z
dekretu o odpowiedzialności za
klęskę wrześniową i faszyzację
życia państwowego przez
Wojskowy Sąd Rejonowy w
Warszawie**

Wspomniane dekry powstałe w okresie pierwszych, kilkunastu miesięcy „czerwonych” rządów, o olbrzymim ciężarze represyjności, stały się skutecznym instrumentem służącym do zdobycia i utrwalenia władzy ludowej w Polsce przez następne lata. Wymownym miernikiem tej skuteczności jest fakt, iż dekret styczniowy oraz dekret o postępowaniu doraźnym, a także dekret o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa – w zmodyfikowanej wersji z czerwca 1946 r. tzw. mały kodeks karny – przetrwały „odwilż”

i obowiązywały aż do 31 grudnia 1969 r. Po tym dniu bowiem wszedł w życie kodeks karny PRL, który przypieczętował koniec istnienia przedwojennego kodeksu karnego z 1932 r. Ten uwierający komunistów „burżuazyjny ogon” udało im się w końcu odciąć.

COFNIJ SIĘ